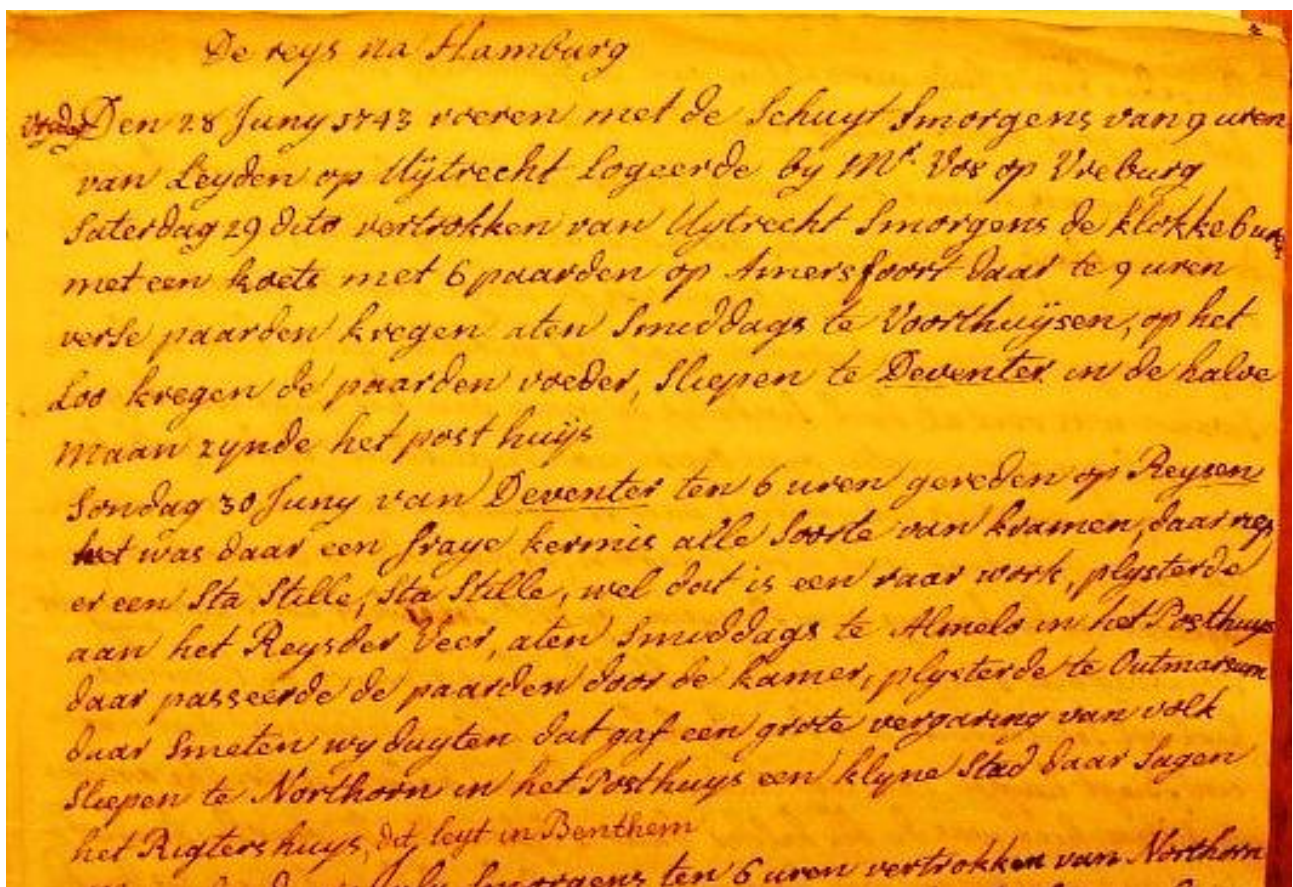

De reys na Hamburg

Een reisverslag van Adriana de la Court 1743

M.L. Hansen (ed.)

Transcriptie
Epe 2015

Vooraf

In haar reisjournaal beschrijft Adriana de la Court (1696-1748) haar reis vanuit Leiden naar Hamburg, die op 28 juni 1743 begon en op 7 september eindigde. De reis voerde door gebieden van Oostfriesland, Denemarken, Hannover en Pruisen. Haar reisgenoten worden nergens met name genoemd maar het gezelschap werd met veel eergaards in de hoogste kringen ontvangen.

Adriana was een dochter van Allard de la Court, een rijke lakenfabrikant en –koopman, en van Catharina Backer. Zij was goed bedeeft met aardse goederen en beheerde deze zelfstandig. Pas op vijftig-jarige leeftijd – in 1747 – trouwde zij met Alexander Sweder baron van Spaen. Adriana overleed al na anderhalf jaar.¹ Van Spaen hertrouwde en kreeg een zoon die het familiearchief beheerde, zodat het handschrift zich in het archief van de Hoge Raad van Adel, Familiearchief Van Spaen, inventaris nummer 184 bevindt.

Van eerdere reizen² heeft zij ook verslagen gemaakt. Ook deze keer beschrijft zij spijs en drank, kleding en plaatselijke gebruiken, haar interesse voor begrafenisrituelen blijkt ook deze reis weer. Het gezelschap maakte toeristische toertjes, een bezoek aan het hof te Leeuwarden – dat Adriana uitgebreid beschrijft – is een hoogtepunt.

De tot een katern gevouwen bladen zijn tweezijdig beschreven en de pagina's zijn genummerd.

Na het einde van het reisverslag staat in ander handschrift geschreven:

Reis van Juffrou Adriana de La Court, naderhand getrouwt met den Heer Baron van Spaen

Verantwoording

Voor de transcriptie golden de volgende regels:

- De spelling is zonder wijzigingen overgenomen. Leestekens en hoofdletters zijn - waar nodig voor de leesbaarheid - toegevoegd.
- Onderstreepte tekst is cursief weergegeven.
- De originele paginanummering staat tussen [vierkante haken].
- Aanvullingen door de editor in de tekst staan tussen [vierkante haken].
- Onleesbare teksten zijn vermeld als < -- > en slecht leesbare teksten staan eveneens tussen <punthaken>.
- De namen van personen zijn zoveel mogelijk in nationale en internationale biografieën opgespoord. Maar niet altijd bleek dat mogelijk, zodat daar toelichting ontbreekt.
- Voor de annotaties is gebruik gemaakt van algemene naslagwerken en reisgidsen die niet nader worden vermeld.

¹ M. Prak, *Gezeten burgers. De elite in een Hollandse stad. Leiden 1700-1780*, Stichting Hollandse Historische Reeks 1985, 324, 338, 380.

² Hansen, M.L. (ed.), *Reden ten hallif elven af. Een reis van Adriana de la Court van Den Haag naar Maastricht, 1732*. Epe 2012. Hansen, M.L. (ed.), *Vertrokke smorgens ten ses uure. Een reis van Adriana de la Court naar Limburg, Duitsland, Gelderland, Overijssel en Noord-Holland, 1733*. Epe 2012. Hansen, M.L. (ed.), *Op twe wagens. Verslag van een reis naar Brabant en Vlaanderen door Adriana de la Court, circa 1740*, Epe 2015.

Transcriptie

De reys na Hamburg

Vrydag Den 28 Juny 1743 voeren met de schuyt smorgens van 9 uren van Leyden op Uijtrecht. Logeerde by M^r. Vos op Vreburg

Saterdag 29 dito vertrokken van Uytrecht smorgens de klokke 6 uren met een koets met 6 paarden op Amersfoort, daar te 9 uren verse paarden kregen. aten smiddags te Voorthuysen, op het Loo kregen de paarden voeder, sliepen te *Deventer* in de halve Maan zynde het post huijs

Sondag 30 Juny van *Deventer* ten 6 uren gereden op *Reysen*, het was daar een fraye kermis, alle soorte van kramen, daar riep er een sta stille, sta stille, wel dat is een raar work³, plysterde aan het Reysder Veer, aten smiddags te Almelo in het Posthuys. daar passeerde de paarden door de kamer, plysterde te Outmarsum, daar smeten wy duyten, dat gaf een grote vergaring van volk. sliepen te Northorn in het Posthuys, een klyne stad. daar sagen het Rigters huys, dit leyt in Benthem

Maandag den 1 July smorgens ten 6 uren vertrokken van Northorn. te 9 uren plysterde te Lingen dit is Pruysis. in dees stad is een Gimnasium bestaande uyt 7 Professoren en 40 studenten, hier is inquanting waarom alle huysen zyn genommert, ten 10 reden met verse paarde op Haselune, dit is Munsters. hier aten te 2 uren, daar kwam onse eyge keuke te pas zynde daar niet als slegte eyeren, de Zoon van het huys was een fyn schilder, in dees stad is garnisoen 2 compagnie, voor ider huys lagen Varkens, van daar vertrokke te 4 uren met verse paarden op Leuninghe, daar te 7 uren arriveerde. het vat⁴ lag daar in het midde, het volk dat daar kwam drinken sat daar om, in dees plaats leyt enige soldaten, wanneer haast maakte om verse paarde, riepen sy gestadig, so geliek, so geliek, tot ey[n]delyk andre paarde kwame daar tegens 9 uren mede vertrokken op Cloppenburg. hier klopte wy het volk in de herberg uyt het bed. sliepen op de Matras. het is ook Munster [2] Dingsdag den 2 July vertrokken van Cloppenburg smorgens te 7 uren. het was jour notre Dame. sagen al het volk na de kerk gaan, alle hannekinnes⁵, maar de Rigters dogter met een glasse sac, gase kap en de sak neusdoek uyt hangende.⁶ dat is over al in Duytsland, arriveerde te 12 uren te *Wildeshausen*, dit is *Hanovers*, de wagt aan de poort was een klyne jonge. de troupen waren daar uyt getrokke, aten heel wel in de Swaan, was over al heel sindelyk. de man van het huys was burgemester, gong veel om zyn negotie van Ossen na Amsterdam, by de Apotheker stond op de vengsters het portrait van Hypocates⁷ en Galenus⁸, vertrokke ten 1 uur van daar met verse paarden, arriveerde te 6 uren te *Bremen*. logeerde in de koning van Pruysen by M^r. <Snilders>, hadde 2 Granadiers tot wagt

Woensdag den 3 July besigtigde de stad die seer floreert, de lutersche kerk vol schilderyen uyt den Bybel van Hylige manne, hier was een Biegt huysje, ook een Autaar en klyne beslote vertrekke om in te sitten, hier was de bly kelder⁹ daar 7 lyken stonde, over de hondert jaar oud, onvergaan, een Gravinne, een Colonel die gekwest was daar de wont in de syde nog open waar, honde en katte die daar in waren gesmeten ook onvergaan, smiddags sagen wy de Wagt op trekken. 600 Man verdeelt in 3 Compagnie wierden geExerceert. dat geschiet alle maande wanneer hun betaling krygen, besagen het tuyghuys waar in de Wapens voor 6000 Man, is alles heel aardig geschikt. twe broeders die daar in het eyser op sodanige paarde sitten hebbe malkander gedoot. de laast zyn capitaal aan dat huys gemaakt, zynde 40000 g[u]l[den], reden de stads wallen om. alle de wagten moesten voor de Minister uyt komen. wy hadde stads koets met het Levry rood met geel so als de soldaten. de klapperwagt singt een liet, ider uur anders

³ dat is een raar work; dat is een vreemde manier van doen.

⁴ Vat. Waarschijnlijk bedoeld: waterput.

⁵ Hannekinnes. Hannekemaai (fig.): lompe kerel.

⁶ Hoe de dochters precies gekleed gingen is onduidelijk. Een sak is een ruime japon, een neusdoek is een sluier.

⁷ Hippocrates (460-377 v.C.) beweerde dat ziekten een natuurlijke oorzaak hebben.

⁸ Galenus (131-200 n. C.) ordende de feiten van de levenswetenschappen tot een schijnbaar eenvoudig geheel.

⁹ bly kelder. Blei (Duits): lood.

Donderdag den 4 July gonge smorgens met Mr Pelletje zyn Molens besigtigen die het zand uyt de rivier graaft, gonge eten bij de Baron Frens die Postmester is en Envoyé van den Kyser¹⁰. het was daar heel magnific

[3] Vrydag den 5 July vertrokken smorgens te 7 uren van Bremen op Ottersberg, daar saten myde Marselje¹¹ te nayan, hier kregen te 11 uren verse paarden. te 2 uren kwamen te *Clooster Seven*, hier aten onze haas. daar hong een armbosje¹², met verse paarde van daar te 4 uren. plysterde te half 6 [te] Arenswald, dit is Hanovers. hier wandelde wy in het Wald¹³, de blinde voerde de paarden. te half 10 arriveerde te Boxtehude. Logeerde in het post huys. hier hadde ons eyge keuken

Saterdag den 6 July gonge smorgens te 6 uren de stad door wandelen die nog al heel groot is. daar loop een water door, wy sagen boter daar maken. de domistique kregen tapte melk met raauw meel daar in tot ontbyt. te 7 uren vertrokke van daar. arriveerde te 9 uren aan de Crans aan het Veer van de Est en voeren de *Elve* over in Een uur met een Zeyl schip met de koets. aan de overkant te Blankenese vonde weer andre 6 paarden. reden door Ottense Altena. dit is een stad horende Denemarken, daar leyt Deense soldaten, het is daar seer volkrijk. daar is een gereformeerde, franse, Meniste, Luterse kerk, en Joodse sinagoge. daar zyn meest joden, al het slegte volk¹⁴ en bankroettiers trekke daar heen so als by ons te Kuylenborg¹⁵, te 12 uren arriveerde ten Huysen van de Minister welke woont in Valentyns camp in de nieuwe stad te Hamburg. hier legt 2000 Man en 50 dragonders. de montering is root met blauw. geen fatsoe[n]delyk mensch mag hier te voet gaan dan met een swart kleet op het hoofd en een swarte rok, eens sjaars is buyte de stad een mart van schapen daar ider huyshouwen er een koopt voor de kinders om mede te spelen, ook gaan de Weeskinders eens sjaars om, hebbe enige bosse¹⁶ by sig voor die wat geld daar in geven, waar sig buyten de stad vermaken daar een tent werd voor opgeslagen om onder te eten, wanneer men hier in de sware rouw is verft men de deur van het huys swart, het slot en schel met laken bekleet, de Emmers ook swart en de mandes daar men mede te mart gaad, de Lyken werden op de cadans¹⁷ gedragen, als het een van de regering is werd het aangeplakt dat ider te begraving genodigd <wierd>

[4] Sondag den 7 July telde 50 koetse van menschen die te kerk waren, die alle voor het hotel bleven wagten, na middag gonge wy te kerk. die uyt zynde kwamen predicanten, ouderlinge en diakens met hun Vrouwen zyn Exelentie verwelkomen. die alle vertrokke zynde gonge wy de stads wallen rond ryden en de stad door, de huysen werde dikmaal van vier famillie bewoond, de wandel plaats is een allee van bomen genaamt de Joffer Steeg langs de rivier den Alster die daar de bassin werd genaamt, waar op dan veele menschen met schuytjes varen die als gondels zyn, met zeylen bedekt. ook andre met glazen als onze jagten, waar in by goed weer daar soeperen en het muziek by zig hebben

Maandag 8 July smorgens te 8 uren gonge omtrent 20 Arm kinders met boeken in de hand singen. dese gaan alle weken so rond met bossen¹⁷ so als by ons Sondag, twe uren daar na kwam paar aan paar de Arm kinders van de latynse scholen blootshoofds, hun mesters daar by met swarte mantels. alle singende met boeken in de hand. enige Weeskinders in het blauw met kranse van groente vergult op het hoofd, die liepen tusschen byden met bosschen¹⁷ om daar voor wat te krygen. dit geschiet eens sjaars. daar gonge enige soldaten nevens voor disordre, omtrent twalif uren werd getrommelt, daar na volgde enige personen in hun hemde te paard met blote swaarde in de hand, een met een Va[an]del, en jonges naast aan met stokken, met een schildery waar op stond vertoont dat des smiddags op zyn Romyns souden Vegten, wy

¹⁰ Karel VII (1697-1760). Duits keizer.

¹¹ Marselje. Waarschijnlijk marseille: gestreepte katoenen stof in keperverbinding geweven.

¹² Armboosje. Waarschijnlijk bedoeld: armenbus, collectiebus ten bate van de armen.

¹³ Wald (Duits): bos.

¹⁴ Het slegte volk: de arme mensen.

¹⁵ Zolang een bankroetier in Culemborg verbleef, werd zijn schulseiser niet in de stad toegelaten.

¹⁶ Bosse, bossen, bosschen. Collecte-bussen.

¹⁷ Cadans: ritmische taal, zang of beweging.

diverteerde ons des snamiddags ter Concert in het Opera huys daar veel Princen en Graven vonden. het is een fray theater. te 8 uren gong het uyt doen reden wy den tour,

Dingsdag 9 July was by ons de Engelse Minister te eten, kregen ook enige Dames te visite, te half 6 deden visite by de Gouvernante M^{v[rouw]} van *Vinkenstein*. na dat een half uur daar had geseten gonge uyt haar kamer na de Hartogin¹⁸ aan wien ons presenteerde. in de buyging raakt men haar rok aan. enige tyd daar na kwamen meer Heeren en Dames, doen wierden vier partyen geschikt. ik had die met Prins August¹⁹, te half 9 gonge aan tafel. wanneer men in een cirkel [5] staat doet de page het Gebed van het Vaderons hard op. naast hem staat de Hof Marschalk. spysde daar met 19 personen. te half elven gonge na huijs

Woensdag den 10 July sag smorgens ten 5 uren de Burgerwagt na huys trekken, een slaande trommel voor af, doen de Capityn, doe[n] een met een fluytje. omtrent 80 man, drie Heeren met Piekke agter aan, namiddag deden visite by de Baronesse Oberg. daar liepen op de plaats enige Verginise Varkens²⁰ die sy laten komen om te slagten, vindende het spek beter, gonge een partytje spele by de Engelse Envoyé Cope. daar een proper soepé hadde. daar was de Gravinne Wagtmester, de Baron Palm, en Generael Platen

Donderdag den 11 July was hier aan huys preek smorgens. het waar een Hoogduyts predicant van Altena, na den eten krege visite van de HofMeesteres van Vinkenstein. na die vertrok reden na Eppendorp. een uur buyte de stad. in het dorp legt de plaats van de Minister van Pruysen die ook Post mester is, alwaar wy vrindelyk wierden gerecipieert²¹. vonde daar meer geselschap. de vier kinders speelde voor ons de Commedie genaamt L'Oracle. dees plaats leyt langs de rivier den Alster daar hoger op een Molen is, alwaar men gaat eten vis gelyk by ons in het Fontyntje, doen sagen passeren drie vaartuijgen waar by een met Musicanten, die hoorde by het jagt daar de Captyns van de Burgery alle in het rood gekleed in saten. de Vrouwen naast een aan de enen kant en de Heeren aan de andren kant, alle zeer op geschikt, het derde vaartuijg was met een burger geselschap, wy kwamen te 9 uren weer thuys, heel content van onzen dag.

den 12 July vrydag besagen de buijten plaats van de H^r. Colderom. legt met vier hoogtens op een berg. daar was een allé van 60 Oranje bomen, meest alle in copere bakken die met het cyfer waren beschilderd. [6] De stamme hebben gemeten was een $\frac{1}{8}$ el dik, fraye fontynen uyt de natuur onder andre een stoel van Taxis, ook 2 grotte waar in een klokke spel dat door het water gaad, het bovenste fray gestukeert, het onderste daar in Venus, Cupido, Apollus, ook was de Orangeri fray beschildert tot een Zaal om te Danse. boven in de ronte een galdery om Musicante te zette, doen gonge een half uur van daar op de plaats van myn H^r. de Hartog²² dese is veel groter en frayer, daar was een speelhuys beschildert, aan de enen kant sag men de harten lopen aan de andre kant sag men een Vollieren, agter was een Conynsberg, aan de andre zyde een om hazen te houden dat bezayt was. wy sagen daar schone lopen. van tussen dit in, een plaats om na het Wilt te schiten als men dat trof gaf het een pistool schoot, daar was een plaats [om] met een Cogel te kegelen, de berseau was 200 voeten lang en 14 breed, het huys stond in het water, daar was een fray grot met 2 cabinette, daar aan boven dat 2 schonen gestukeerde salons, hier was een groot beeld dat met de mond water spoog en de Ogen drayden,

den 13 July Saterdag passeerden den avond by de Hartoginne²³ tot filicitatie van zyn Koninklyke hoogheid van Zweden tot de kroon²⁴. aten daar met zyn hoogheid en 18 Menschen, wy alleen Vrouwen met veel Ambassadeurs

¹⁸ Albertina Frederika van Baden-Durlach (1682-1755), weduwe van Christiaan August hertog van Sleeswijk-Holstein-Eutin.

¹⁹ August Willem (1722-1758). Zoon van Frederik Willem I koning van Pruysen.

²⁰ Verginise Varkens. Waarschijnlijk bedoeld: Guinese biggen.

²¹ Gerecipieert. Recipiëren: ontvangen.

²² myn H^r. de Hartog. Georg Lodewijk van Oldenburg (1719-1763), hertog van Sleeswijk-Holstein.

²³ Albertina Frederika van Baden-Durlach (1682-1755), moeder van Adolf Frederik van Sleeswijk-Holstein.

²⁴ In 1743 werd Adolf Frederik van Sleeswijk-Holstein-Gottorp (1710-1771) gekozen tot troonopvolger van de Zweedse koning Frederik I die geen wettige kinderen had. Na diens dood in 1751 werd hij koning van Zweden.

Sondag den 14 July gonge smorgens te kerk. die uyt zynde reden na het dorp *Stelling*, buyte plaats van de H^r Minister Cope daar wy zeer proper wierden geregaleert²⁵, zynde daar by een bos daar wy alle rafreschisemente²⁶ vonde, enfin alle plaisirs hadde daar, dien Heer eet altoos uyt porcelyn,

Maandag den 15 July deden enige visites, daar na gongen na het Boomhuijs, daar dronken Bryhaan, dat is gelyk onse Mol²⁷, dit huijs legt aan de Elve, een stads herberg seer hoog boven op een plat daar men rond om siet al de schepen en schuytjes genaamt Cano, niet als een uyt gehold boom daar bij enen riem, sagen veel huysen welken de koetsen in de gang [7] staan en dat veel trappen hoog werden daar in gehyst, de paarden zyn in de kelders, in Hamburg is veel sorten Vis by ons niet bekend Barbe²⁸, Quabber²⁹, forelle, revier Creeften, ook schone groentes en vrugten, de Aswagens zyn seer groot met 4 paarden, vrag wagens sag met 11 paarde

den 16 July dingsdag deden visites, besagen veel magnifique winkels van Saxis porcelyn, stoffe, gentilliesse³⁰, sagen de portraitte van de Koneginne van Hongaryen beneve haar Man³¹ dat van Wenen kwam, hier op de Mart en langs de straat sagen de Vrouwen roken.

den 17 July Woensdag waren tegens half 12 uren versogt in de tuyn van de Heer Raak alwaar het seer aangenaam was, leggende an de rivir den Alster, de weg na St Gorge, wierden daar magnificq getraceert, 17 menschen. retourneerde van daar ten 9 uren. hadde ook de tuyn van de H^r Govis besigtigt.

den 18 July donderdag waar by ons ten eten den Minister van Rusland de H^r *Hynson*, en van *Lidt* Minister van Saxen, welke ten half vyf vertrokken. doen kwam Doctor Middleton welke syden over 10 jaar ter studien te Lyden met de Graav Plettenberg by ons hadde gegeten, deden ten 5 uren een visite digt by het stadhuijs alwaar de burger stant met de regering vergadert was, dat niet minder mag zyn als 193. somtyts is daar wel 300. het waar smorgens van 9 uren en smiddags te 5 schyde die eerst. de burgers moeten alle in het swart en met mantels, burgemesters met mantels met fluwele bloeme, suyker brode hoeden en kragen aan, de Raads heeren ook met kragen en dier gelyke fluwele mantels en platte hoeden, wanneer imant van de regering sterft werd aan de beurs aangeplakt dat ider tegens so een tyd werd te begraven genodigt, so een begraving kost wel 6000 g[u]l[den]. want ider Advocaat en Licentiaat krygt een Ecus, de Lyken werden op de cadans gedragen, wanneer een doden, een trouw en kraam in een jaar in een huys komt zyn de menschen geruineert, ten waar schatryk waren. [8] te 6 uren gonge wy na het consert van Dender de schilder welke dat alle donderdagen houd voor niet. daar waren seer veel menschen zynde het heel fray, dien dag kreeg zyn Koninklyke hoogheid³² een Wagt voor zyn hof, twe tente, een Luytenant met 30 Granadiers

den 19 July Vrydag kregen wy visites. moesten onze party na buytene uytstelle om de sware regen. in het midden van de straat loopt een goot die als een rivier gaad om dat het bergagtig is en aan de huysen <om hoog> uyt stekende goten die daar met sware stralen in vallen, de beurs is met een galdery aan de enen kant aan de andre met een allé van bomen,

den 20 July Saterdag aten by Madam Bilevelt. sagen daar de klapper wagt te 8 uren passeren. zyn gekleet als onze soldaten. werden ook geExerceert. zyn meer dan 600 in getal. hebbe snagts een ratel. gaan met hun byde. wanneer imant ontmoeten die geen lantaarn by sig heeft neme die mede in de wagt want na tien mag niemant sonder licht gaan, zynde in de stad geen Lantaar[n]s. het staat raar als het ligte maan is

²⁵ Geregaleert. Regaleren: kostelijk onthalen.

²⁶ rafreschisemente. Refroidissement (Frans): verkoeling.

²⁷ Mol: een soort wit bier.

²⁸ Barbe. Barbeel: karperachtige riviervis.

²⁹ Quabber. Kwabaal: kabeljauwachtige zoetwatervis.

³⁰ Gentilliesse. Gentillesse (Frans): aardigheid.

³¹ Maria Theresia (1717-1780). Koningin van Bohemen en Hongarije, keizerin van Oostenrijk. Gehuwd met Frans Stephan (1708-1765). Hij werd in 1745 Frans I, Duits keizer.

³² Adolf Frederik van Sleeswijk-Holstein-Gottorp (1710-1771).

den 21 July Sondag waren in de hoogduytse preek smorgens, smiddags en savons hadden menschen ten eten

den 22 July Maandag reden ten 3 uren na de plaats van de heer Piggel te Lubeck. wy wierden onderweg aangeropen by de Heer Bruyé, de Vrouw is Zarasyn³³ van Frankfoort. wy wandelde daar eerst en dronken koffy en gesamentlyk wandelde na Piggel. vonde daar 16 arbyders die ider 12 st[uiver] daags winnen, als het is om te schere krygen 16 st[uiver] daags. het waar daar geheel op zyn Hollands, platte grond met graspaden scheerhegge parterres vyvers en veel marmere, harstenen, en vergulden beelden, van daar gonge weer kersen eten by de H^r Bruyé. die weg is wel 4 uren lang gestraat aan weerskanten met tuynen, hoorde savons Prins August na ons had komen vragen

den 23 July dingsdag gonge besien de plaats van de Hr. Flysman dewelke aan de rivier d'Elve legt boven op den berg dat het aangenaamste gesigt geeft dat te bedenken is van Alle schepen en schuyten die daar legge en passeren na de stad, in het midde is beplant met een enphiteater met vyf [9] terasse hoogtens beplant, van daar gong naast aan de visite doen by M^{v[rouw]} Alexander Boé daar seer vrindelyk wierden gerecipiceert met koffy, thee, fruyt, alderhande Wynen, dit lyt ook aan de revier.

den 24 July Woensdag reden na Ipendorf. aten op de buyte plaats van de Pruysise Minister Destion met nog enige Minister en gedeputeerdens, terwyl wy aan tafel saten was door de vorige gevalle regen door het water van het gebergte de revier so hoog geswolle dat de boeren tot over de knien in het water stonde om haar hoy van het veld op wagens te brengen na het gebergte, daar werd gesegt dit noyt meer waar gesien dan in de maant van November, wy wierden uyt postelyn getracteert daar de Wapens op stonde³⁴, savons ten 8 uren reden na huys. de Engelse Minister Cope en Doctor Midelton soepeerde by ons welke verhaalde dien nagt door de sware regen een stuk van de Altenasche berg waar af gespoelt met 2 huysen, hier kwam de weet³⁵ Madam *Louvin* in de kraam was bevallen. al waar so een boodschap komt mag men niet minder als een Mark geven.

den 25 July Donderdag hadde de visite van de Raadsheer Brooks welke dien dag het present had gebragt by zyn Koninklyke hoogheid dat de stad gewoon is te doen, bestaande in een wagen beladen met alle soorte van Vleesch, Wynen, Liqueurs, suyker, thee, koffy, de Hertoginne hadde ook so danige present bekomen, welke ider werd geschat ter waarde van 100 ducaten, na onse visite waar vertrokke gonge wat touren door de stad. soepeerde by de Engelsche Minister Cope met een geselschap van 12 mensche, de Pruysische Minister met zyn Vrouw en 2 zusters, de Hof Marscha[l]k *Plets*, de gedeputeerde Molius. daar werd vertelt de Baron *Stal* die de boodschap had gebragt der verkisinge van zyn Koninklyke hoogheid tot present kreeg zyn portraait. om dat het niet waar gegarneert daar by 600 ducaten. de 2 Grave Hessestyn natuurlyke zoons van de Koning van *Sweden* [10] kreeg een Orlogie met Diamante. zyn Gouverneur een goude tabatien³⁶. de een was Colonel oud 14 jaar, de andre 12, sy houde sig in Holstyn, daar wel 20000 g[u]l[den] revenues hebbe. houde een groot hof te Kiel en somers op hun landgoederen, de Moeder is een Gravinne die veel kostelyk heden besit, wy speelde het kaart spel genaamt vive L'amour.

den 26 July Vrydag reden wy een tour na Wansbek horende aan de Koning van Denemarken³⁷. het is een groot dorp waar by een Casteel. men syt daar het Hoerhuijs van Hamburg is, mogende sulke huyse in de stad niet zyn, verders kwamen over Am en Horn weer te rug. wandelde naast de koets de wallen rond na huys.

³³ Zarasyn. Saraceen, algemene benaming voor mohammedanen uit het gebied van de Middellandse Zee. Hier bedoeld: joods.

³⁴ Uyt postelyn getracteert daar de Wapens op stonde: de tractatie werd opgediend op een porseleinen servies waarop het familiewapen van de gastheer stond.

³⁵ Weet, bericht.

³⁶ Tabatien. Verkleinwoord van tabbaard of tabberd: wijd, lang bovenkleed.

³⁷ Christiaan VI (1699-1746). Koning van Denemarken.

den 27 July Saterdag waren wy gereet om op de Alster te gaan varen en soeperen maar een onverwagte donder buij deed ons thuis blyven so dat een schaakje speelde.

den 28 July Sondag gonge ogtent en middag te kerk. het kind van Madam Louvin wierd gedoopt dat met veel statie toegaad. om dat het een Dogter waar stond tot Peet 2 Vrouwe en een Heer. wanneer een Zoon 2 Heeren en een Vrouw, wy kregen visite, die weg zynde reden een tour buyte de stad na de Raven, dat zyn herbergen die aan den Alster leggen, daar men vis gaad eten met schuytjes so als Gondels met 2 roeyers. wy sagen so enige daar musiek in waar. het is een tour langs het water so als by ons Lyderdorp waar by schone wandelingen. verders reden de Walle rond na huys.

den 29 July Maandag hadde by ons enige Heeren en Dames van het Hof van de Hertogin, zyn Koninklyke hoogheid, Prins August ten eten.

den 30 July Dingsdag gonge smorgens in Luytersche kerk daar een seer goede prediker waar. sy hebbe kragen aan en prophessers rokke. de <Diaken> dunder kragen in het swart met mantels, het sakje wit leer geborduurt met silver, goud en couleure, een silver belletje en silver tot de stok, alle die te kerk komen hebbe een faylie³⁸ op het hoofd en een swarte rok over hun sakke³⁹, na den eten reden na de plaats van de franse Minister Poesin, een half uur buyte de stad. was extra beleeft. regaleerde ons met exelente kersen courte queu⁴⁰, en wyne, zynde voor zyn jaren seer <dispoo>⁴¹ [11] also 86 jaar heeft. 32 jaar heeft daar geresideert. de plaats is op zyn frans beplant met berseauxs, Collonades, Arcades, Canapees en Alle scheerwerke. het was daar seer vrugtbaar. ten 8 uren retourneerde na huys, savons te 10 uren wandelde in de Jonfer steeg daar het seer vol met Menschen waar en veel vaartuygen op het water met musiek. wy bleven daar tot snagts te 12 uren.

den 31 July Woensdag zyn wy ten eten geweest by de Heer Beem. het is daar extra sindelyk. aaten op de derde verdieping. wierde magnifiek getracteert met 16 mensen.

den 1 Augustus Donderdag reden smorgens met een geselschap tegens tien uren na Altena alwaar in een Ever⁴² gongen om te varen na het Eyland de Grisenwaart en Ruygenberg. daar komende reden met een stoelwagen het land rond dat heel plaisirig waar. de boeren huysen groot en moy gemeubeleert. de boerinne had een ryglyf van goud moor⁴³ met silver galon omboort met een silver ketting geregen, de boer melkte 36 koeyen welken hem ider by inkoop 50 en 60 Ryksdaalders koste, onse Minister had daar zyn kok met alles doen komen. daar ten 2 uren een exelente maaltyd deden, na dat the hadde gedronke reden weer met de stoelwagen na den Ever, so de Elve over daar de koetse vonden. kwame ten 8 uren thuis, doen begon een swaar weer, van donder.

den 2 Augustus Vrydag hebbe onse tyd gepasseert met te ryden buyte de stad.

den 3 Augustus Saterdag deed een visite by de Hofmesteres ten 4 uren. doen reden weer andre visites te doen tot afschyd, en te 6 uren weer na de Hertoginne daar wy speelde en soepeerde met ons 22. wy alleen Dames buyte M^{v[rouw]} Eybe, vonde daar de H^r. Ooste van Wezel.

den 4 Augustus Sondag gonge by de hoogduytsche predicant te kerk, smiddags deden een tour door al de buyte werken.

den 5 Augustus Maandag reden smorgens ten 9 uren een dyk langs de Elve na Tutenberg. daar wierden met een Ever over gehaalt. dit is een plaats daar Hamburgers tot verlugtiging met haar famillie voor enige dagen in de [12] boeren huysen gaan logeren, zynde het daar seer vermakelyk. dit quartier hiet de 4 landen Tatenberg, Ossen, Waarde, Kerkwerden, dit zyn dorpen. daar was een schone plaats welke 50000 Mark had

³⁸ faylie. Falie: zwarte sluierdoek.

³⁹ sakke. Sac: ruime japon.

⁴⁰ courte queu. Court (Frans): kort. Queu (Frans): steel. Waarschijnlijk kersen met een kort steeltje.

⁴¹ dispoo. Waarschijnlijk bedoeld: disponibel, beschikbaar.

⁴² Ever. Everdoek: soort zeildoek voor sloepzeilen. Waarschijnlijk bedoeld: sloep met zeilen.

⁴³ Moor. Moiré: gevlamd.

gekost van aanleg waardoor de H^{[ee]r} waar geruineert en nu aan een tuynier voor 6000 Mark verkogt. het was daar seer vrugtbaar. alle soorte van schone kersen, het weer was so favorabel dat onse maaltyd onder de kersebomen hielden welke so dik als de Linden bomen voor myn huys daar zyn. wy hadde daar exelente Erten, baars en snoek dog men schraapt hier noyt geen Vis, na dat the hadde gedronken gonge in de Ever. het waar so stil dat selfs hielp roeien, de boerinne ryden hier te paart, kunne swinters anders niet door de kly komen. vonden de koets ten half ses aan de over dyk, waar langs fraye plaatse leggen, met veel plaisir arriveerde ten half 8 thuys.

den 6 Augustus Dingsdag hadde by ons ten eten den Engelse Minister, bleven verders thuys also op ons vertrek stond.

den 7 Augustus Woensdag ten 7 uren reden smorgens met een koets met vier paarden uyt Hamburg. in dees stad is geen enen bedelaar, aan de poort sagen wy passeren de Wagt van 157 infantery en 11 Ruyters die na hun post daar gonge, kwamen door Altena, Ottens, *Dockenhoese* daar wy smiddags aten. denkende te vertrekken dog de wind stak so op dat wy de Elve niet konde passeren, selfs moest de post halte houden, wy waren extra wel gelogeert en getracteert by Mademoisel Schoenmaker, Zuster van de Makelaer te Amsterdam, het huys is over hondert jaar bewoont geworden van Hugo de Groot⁴⁴. de Heer Minister en de Heer Mynders hielden ons geselschap, so dat onse de tyd niet lang viel.

den 8 Augustus Donderdag resolveerde⁴⁵ om van daar met de harde wind te rug te keren na Hamburg kunnende van Blanken Ese niet vertrekke om het hoge water en de wind. vertrokken ten 9 uren van Dockenhoese en arriveerde ten 11 uren te Hamburg. op de Walle komende sagen de Canoniers hun exercitie doen en bombes schiten. des savons staken die veel vuurwerken af agter het hof van de Hertoginne dat wy uyt het huys van onse Minister konde sien, ten 7 uren sagen de burger wagt passeren met het Va[an]del, 4 slaande trommels, een fluyt. deden de ronde om de poorten te sluyten van de stad.

[13] den 9 Augustus Vrydag vertrokke smiddags na dat hadde gespyst ten half twee uren. reden na het boomhuys alwaar ons in den Ever begaven die een Cajuytje heeft. voeren omtrent in drie uren den Elven over op Haarburch. daar logeerde heel wel in het posthuys. dit is Hanovers. hier legt garnisoen, sagen enige koetsen, dees stad heeft nog al veel negotie. M^{v[rouw]} de Drostin was magnific op geschikt, en nog een Gravinne die wy sagen in het wandelen, het Ledikant sonder Hemel

den 10 Augustus Saterdag namen ons afschyd van de H^r. Minister vertrekkende met onse koets met 4 paarden van Haarburch smorgens ten half 7 uren. passeerde ten 8 uren <Visbeck> te 9 ure *Gerstendorp* te 10 ure te Oud Clooster alwaar ons middagmaal hield in de tuyn in de berseaux. het was daar sindelyk, vertrokken ten half eenen. passeerde te 2 uren *kamer Bosch*. half 4 te Arentswalt, Hanovers. hier plysterde. ider huys gesin betaalt 30 ryksdaalders aan de Koning, als dubbelt voor een jaar betalen kunnen een huys daar setten en so veel grond daar by nemen als willen bebouwen, ten 5 uren passeerde *Buytse* te 6 uren Heys te 7 te *Clooster Seve*. dit dorp hoort een Graav. de Amptman woont op het Casteel. in dees plaats logeerde wel en goedkoop op de grond.

den 11 Augustus Sondag reden ten 5 uren van daar. passeerde te 7 uren *Steenvelt*, daar voerde de paarden. te 9 uren door *Otters*, daar gong de kerk aan. vier koetse, agter een waar van met ses paarde, met vier paarde, de twee andre met twee. de Dames waren magnific gekleet en over hangende gase kappen. waren seer beleefd, de eerste waar de Landraat syn naam *Quiter*. woond op een fray Casteel, het gemene volk, de oude Mans en Vrouwen waren alle gekleet in het swart laken, het jonge volk in het blaauw laken met tinne knopen, te 10 uren kwame te Ottersberg daar ons middagmaal in het Posthuys hield. wy aten exelente Erten. het is Hanovers. te 12 uren vertrokken. hier sagen Bremen legge als of het digte by waar niet tegenstaande ses uren ver. te 1 uur passeerde <Basse>. te 2 ure *Eyken*, hier kregen de paarde voeder, ten 3 uren te *Euver* dit hoord onder het Stigt Bremen, te 4 uur [14] door Zegelaarsbrug, te 5 ure te Hastel, dit is

⁴⁴ Hugo de Groot (Grotius) (1583-1645). Schrijver en rechtsgeleerde. Hij was in Zweedse staatsdienst.

⁴⁵ resolveerde. resolveren: besluiten.

Hanovers. te half 6 ure arriveerde in ons oude logement te Bremen by *Snyders* in de Koning van Pruysen. hier is men seer wel en goedkoop, de klapperman singt een geestelyk lied, alle uur een ander den 12 Augustus maandag reden ten half 7 uur uyt Bremen. kwamen te 9 uren te Delmerhorst, hoort onder Deenmarken. hier is garnisoen, 40 soldaten. het is een redelyke stad. wy moeste halte houden voor een troep varkens, meer dan hondert. dese maakte met van ondre tegen de koets te schurken een grote beweging. het was verders met schone besayde en beplante steen gebergdens. passeerde te 11 uur te *Herbrugge*. te half 12 plysterde te *Valkeburg* alwaar een Waertshous⁴⁶ vond daar ons middagmaal hield met dat mede had genomen. ten 1 uur reden van daar. te half 2 passeerde *Kune*, half 3 *Horlele*, Lintele, Ipomp, het Clooster Blankenberg. kwame te 6 ure te Oldenburg, is een Deense stad. hier is een grote voorstad. aan de poort leyt een groot slot, is 36 ramen breed, maakt een grote parade zynde wit geverft maar daar is geen stuk meubels in, in dees stad is niets te sien, is daar seer vuyl op straat. daar leyt 12 compagnie, by ider 3 officire, daar was een franse soldaat die syn reverentie wilde maken, wy logeerde seer wel en goedkoop by Groverman in het witte Rosch, hier toet de klapper Man op een Hoorn so laat als het is, de Gevangene gaan savons langs de huysse bedelen met soldate om se te beware dat niet vlugte, by dag werken aan de stads werken, daar zyn menigte bedelaars en seer Assurant⁴⁷ so dat de Hospis met een swiep in de hand se als de Varkens se moest weg jagen.

den 13 Augustus Dingsdag reden smorgens ten 5 uren uyt Oldenburg. passeerde te 6 uren Metjegershous, te 9 uren Bleekhouse, hier voerde de paarde. te 10 ure te Bulsteeg. hier sagen een casteel daar een ronde berseau en piramides Taxis. was het huys genaamt Busoort [van] de heer *Witgins*. de weg waar hier elendig, alle over balken heen. te 11 uren te Moorborg, te 12 uren te Grootranders dit is Oostvriesland. hier plysterde met dat mede hadde genome. te 2 uren te *Remers*, te 3 uren te *Selvert*, te half 4 te *Hese*, te half 5 te *Lodering* [15] daar is Heer <af de> Baron Wedering die daar een groot huys bewoont, te half 6 te *Loo*, te 7 uren arriveerde te *Leer*, het is een Vlek maar so fray dat wel voor een stad mag gaan. leyt langs den Eems. de Vorst van Oostvriesland heeft hier Kyserlyke soldate in genomen in de tyt van troebles. 50 man is er nu. wy logeerde heel wel bij Olders in de Prins van Vriesland in het Posthuys.

den 14 Augustus Woensdag smorgens ten 5 uren reden uyt Leer, te half 6 kwamen te *Lieroort*. hier leyt State garnisoen 3 compagni Oranje Vriesland. voeren daar met een trekpont over den Eems. arriveerde ten 10 uren aan de Nieuw Schans, daar leyt 3 Compagni dito. hier gonge ten 11 in de trekschuyt. voeren drie uren tot Winschoten. hier gaan over in een andre schuyt als aan den Dam, dan Vaart men 6 uren. arriveerde ten 8 uren te Greuninge, hier werd de bagagie met een slee en paart op genomen door volk daar toe gestelt die een vaste prys hebben. namen logement in de Toelast op de Mart.

den 15 Augustus Donderdag sagen smorgens voor het huys de revu doen van de Heeren Staten, het Regiment Cavallery Buys, het Regiment infantery Veltman, Granadiers Oranje Vriesland. het begon te 8 ure en eyndigde te 12 uren, snamiddags wandelde de Walle en besage de Werken, ook de Grote kerk daar geen Wapens honge, het Princen hof, de Accademie, de franse kerk daar werden de Oratie gedaan die staat aan de over kant van de straat, verders is het een fraye stad. de Mart groot. daar zyn vier straten op die regt na een poort loopt, veel plyne beplant met geschore bomen ook langs de Gragten.

den 16 Augustus Vrydag vertrokke ten 8 uren met de Sneek⁴⁸ uyt Greuninge op Stroobos, op Dockom dit is Vriesland. in dees stad is Premier Burmania die er een huys laat timmere, uysterlyk aan te sien is er een moy stad huys met schuyfframen.⁴⁹ men heeft maar tyd om door te gaan na een ander Sneek. arriveerde te 8

⁴⁶ Waertshous. Waarschijnlijk een samenvoeging van het Nederlandse *waard* en het Duitse *haus*: Waardshuis.

⁴⁷ Assurant, een vroege vorm van astrant: brutaal.

⁴⁸ Sneek. Snik: schuit van ca. 15 meter lengte, voor de binnenwateren of voor de kustvisserij in Groningen en Friesland.

⁴⁹ Het gebouw was in 1610 als stadhuis van Dokkum in gebruik genomen en werd later in diverse bouwstijlen verbouwd.

uren te Leuwaarden daar logeerde by Garegroot in het Vergulde hooft op de Mart daar redelyk waren.

[16] den 17 Augustus Saterdag synde Martdag gonge smorgens het Hof besien dat alles seer magnifick is. onderandre een kamer daar van silver fray is gedreven 2 Gardefeus⁵⁰, tang, schop, haard eyser, de tafel, gerridons⁵¹, lyst van de spigel, en 6 grote hang blakers. dat alles is voor hondertduysend gulde aan silver, daar is de audientie kamer met rood damast behangen, een Cabinetje waar zyn Hoogheid⁵² sit te studere, ook met rood damast behange, daar op menigte klyne miniatuur stukjes en tekeninge. langs dat gaad men in vele andre kamers. de slaapkamer van hunne hooghede met tapyte behange waar in ook de spigel tafel en Geridons en 4 blakers en tang, schop en brand eysers van silver. naast aan een Cabinetje waar in vele klyne portraittjes meest in silver of goud ingevat, vele geamillieert⁵³, verders met fray oud porcelyn versiert. daar aan een chinees verlakt kamertje daar waar veel amber tafel geridons en koffertjes, wit porcelyn, naast aan een vertrek met rood damast waar op silvre blakers honge, aan de andre kant van de slaapkamer de bibliotheek met geel damast. daar zyn niet veel boeken maar proper, hier aan een met paars agtig damast, een dito Ledicant seer oud dat 60000 g[u]lden heeft gekost, al de galonne⁵⁴ en campane⁵⁵ massief silver. hier aan een kamertje met een marmere bad daar koud Water in komt en warm door de Oven, dan een klyne keuke, alle met witte steentjes op gehaalt en in de rondte met postelyn⁵⁶. de fernuysen met kopere deksels. dese keuke werd niet gebruykt. was voor heen voor de Princesse⁵⁷ als die konfyte wilde, dan volgt de Camer daar de Edelluyn eten, behange met tapyten. daar door in een galdery, van boven Coepels gewys beschildert. daar in hange drie kronen van spigels. dit is de saal om te danse, en anders werd daar kerk gehouden. dan volgt een klyne kamer daar de billiard staat, dan is benede in de inkomst een grote zaal aan de regter hand met portraite van de famillie, hebbe nog vele andre kamers gesien.

[17] het hof van de Oude Vorstinne⁵⁸ waar voor ook een Eyser hek het in komen regulierde, een kamer met rood gedrukt treyp⁵⁹ behange, 1 met blauw en goud zeyl doek, de Audientie kamer van haar Hoogheid met tapyte behange, daar aan een Cabinetje met rood damast, een kamer met blauw damast tusse byde genayde bande, haar Hoogheid slaapkamer met blauw satyn en nog menigte andre, en fray Saxcis porcelyn. het stadhuis dat het inkomen heeft als een particulier huys 4 benede kamers, een groote trap op gaande siet men het swaart hangen van de Groote Pier⁶⁰, boven weer 4 kamers alle gevuld met papieren. de Registreekamers so als by ons de thresorie. over het Hof is de Hooft wagt, ook besagen de grote kerk daar de Oude <Vorst>⁶¹ een stoel heeft rondom met glasen, in de Capel stonde vier kisten waar in glaasjes waren daar men door konde sien de gebalsemde Lyken van zyn Hoogheids Oud Oom⁶², Groot Moeder⁶³

⁵⁰ Gardefeus. Gardieu (Frans): beschermend. Feu (Frans): vuur. Waarschijnlijk worden haardschermen bedoeld.

⁵¹ gerridons. Guéridon: een rond bijzettafeltje op één poot van kostbare materialen zoals lakwerk, silver, verguldsel, porselein, ivoor, schildpad, mahonie- en ebbenhout.

⁵² zyn Hoogheid: stadhouder Willem IV (1711-1751).

⁵³ geamillieert. Bedoeld wordt: geëmailleerd.

⁵⁴ galonne. Galon, tres, boordsel.

⁵⁵ campane (Italiaans): klokken. Waarschijnlijk worden kwasten bedoeld.

⁵⁶ Postelyn. Bedoeld wordt: porselein.

⁵⁷ Anna Charlotte Amalia Louise prinses van Nassau-Diez (1710-1777), dochter van Johan Willem Friso. Zij was in 1727 gehuwd met Frederik markgraaf van Baden-Durlach.

⁵⁸ Maria Louise landgravin van Hessen-Kassel (1688-1765), echtgenote van Johan Willem Friso. Bijgenaamd *Maaiken-Meu*.

⁵⁹ treyp. Trijp, fluweelachtige stof.

⁶⁰ Johan Gerlefs Doniat, genoemd Grote Pier (ca.1480-1520). Fries krijgsheer.

⁶¹ Johan Willem Friso vorst van Nassau-Diez (1687-1711). Prins van Oranje, erfstadhouder van Friesland en stadhouder van Groningen.

⁶² Hendrik Casimir I (1612-1640). Stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe. Geen broer van Willem IV's grootvader maar een broer van zijn over-grootvader.

⁶³ Henriëtte Amalia prinses van Anhalt-Dessau (1666-1726). Echtgenote van Hendrik Casimir II, stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe.

welke byde kisten zyn van tin met Vergult, de derde kist is de verdronken Prins⁶⁴ dese kan men niet sien, is met swart fluweel bekleet, het vierde kisje is massief silver daar in zyn Hoogheids dogtertje⁶⁵ waar op een inscriptie, namiddag gongen na Marienburg, tuyn van de Vorstinne⁶⁶. dese is heel fray met een goed logement. daar by hier kwam de Vrouw van Schwartzenberg ons op zoeken om ons mede te nemen na haar buyteplaats Grootterhorn by Betecom. gonge alvorens een kopje the drinken by de Heer Barbut, so dat die middag ons logement quitteerde⁶⁷, en ons na buyten begaven, een uurtje van de stad

[18] Den 18 Augustus Sondag deden smiddags een tour na de Bilt door *Steens, Marrum, Hallum*. hier dronken thee, de *Vrouwen buurt*, hier waar het mart. *St. Anna* de Greteny⁶⁸ van de Oudste H^{[ee]r} *Haare*⁶⁹ welke daar een fray huys heeft gebouwt. retourneerde savons te 8 uren weer thuys.

Den 19 Augustus Maandag reden smorgens ten 9 uren af door verschyden dorpen na Franeker Alwaar de Accademie, de tuyn, bibliotheek, stadhuis, en kerk besagen. het is een seer klyne stad dog lugtig met redelyke walle, te 12 uren reden na Harlinge daar te 1 uur arriveerde. het is veel groter stad. leyt aan Zee, hier is een fray nieuw stadhuis⁷⁰, ook een Admiralityts huys. ten 5 uren vertrokken, arriveerde ten 8 uren buyten.

Den 20 Augustus Dingsdag hadde hier een groot geselschap van de stad ten eten die savons ten 8 uren vertrokken.

Den 21 Augustus Woensdag reden smorgens ten 8 uren na de Bergommer Dam daar men een Visje gaad eten die daar extra goed is. leyt aan een vaart by een Meer. het is de Griteny van de H^{[ee]r} Glinstra die daar een fraye plaats heeft, savons in ons retour dronken koffy by M^{v[rouw]} Cuffelaar en Bauritius op de plaats Toutenburg. wy hadde een schonen dag. kwamen ten 9 uren buyten.

Den 22 Augustus Donderdag waren met een groot geselschap ter Collatie⁷¹ by de Frelle Grovestyn die seer vermakelyk en fray is met een schoon huys genaamt Nieuwkerk.

Den 23 Augustus Vrydag vertrokken van Grootterhorn welke plaats seer fray is met bosse, lanen, Vyver, terrasse, het huys rond om in het water, passeerde Marsen een dorp daar een fray Gasthuys is gestigt door een Advocaat die al zyn considerabel goed daar toe heeft gelegateert, arriveerde te 12 uren te Leuwaarde. aten by Mevrouw *Seva* met een groot geselschap. gaf ons de thee in de tuyn van zyn Hoogheid die van onderhoud sjaars 5000 g[u]l[den] kost, is [19] seer fray, verders gong de Walle die met schulpen⁷² zijn beleyt rond wandelen. kwamen te 8 uren thuys

Den 24 Augustus Saterdag mart dag. reden die over en de gehelen stad door. savons met een geselschap van 12 by de H^r Barbut gesoepeert. daar tot 12 uren bleven

Den 25 Augustus Sondag gonge smiddags in de grote kerk daar domine Sikkema preekte alwaar 2 kinders sagen dopen dat so als by ons geschied behalve dat alle knielen onder het gebed, gonge by M^{v[rouw]} Rengers the drinken daar met ons 14 soepeerde. magnificq. kwamen snagts ten 1 uur thuys

Den 26 Augustus Maandag reden smorgens na een plaats genaamt Eersumziel daar men schone Vis eet, leggende aan een sluijs daar alles passeert van Leuwaarden na Harlinge. het was te Woude Mart so dat menigte boeren en boerinne met boeijers⁷³ kwamen om sig te diverteren. drinken dan uyt een tinne kom brandewyn met suyker die met een lepel rond gaad, dat is hun onthaal, na dat wy the hadde gedronke

⁶⁴ Johan Willem Friso prins van Oranje (1687-1711). Hij verdronk in Moerdijk.

⁶⁵ Zowel in 1736 als in 1739 was een dochtertje dood geboren.

⁶⁶ Maria Louise landgravin van Hessen-Kassel (*Maaiken-Meu*) (1688-1765).

⁶⁷ quitteerde. quiteren: verlaten, afzien van.

⁶⁸ Greteny. Grietenij: Fries schoutambt, aan welks hoofd een grietman stond.

⁶⁹ Willem van Haren (1710-1768). Grietman en dichter.

⁷⁰ De vijftiende-eeuwse toren kreeg in 1730 een voorbouw.

⁷¹ Collatie: lichte avondmaaltijd.

⁷² schulpen: schelpen.

⁷³ boeijers. Boeier: een vaartuig.

reden van daar. arriveerden ten 8 uren thuys hebbende met schoon weer ons wel gediverteert.

Den 27 Augustus Dingsdag reden smorgens een tour door de stad. hadde een geselschap te soeperen van 14 Menschen die tot snagts ten 4 uren bleven danse

Den 28 Augustus Woensdag gonge smiddags wandele na een casteel *Cammengaburg* zynde het oude Adelyk huys van Burmannia, door zyn Vidicommis⁷⁴ geheel vervalte. op het bassecour legge drie stukke canon, heeft geen meubels als schilderye en stoelen. daar is een solder vol Wapens toerusting, hebbe sterken oorlogen gevoert om welkers magt dit huys die een [20] onder aardsche toegang had met het Amelandshuys die byde seer waren gevreesd waarom veel voorregte besitten, verders kwamen wy over de Vliet weer thuys wandelen. dit is een seer grote voor stad daar als na Zee moet passere

Den 29 Augustus Donderdag reden ten een uur na de plaats van de Gravinne van Omalen die in het dorp van Belcom leyt. wy wierden daar met een Collatie onthaalt. het is een seer fraye plaats met Vyvers, cabinets, terrasse, parterres, Allees, Menagen waar in vollieres vol Canarien die daar in broejen, wy kwame te 9 uren thuys

Den 30 Augustus Vrydag hadden een geselschap van 16 mensch[en] te soeperen die tot 5 uren bleven dansen.

Den 31 Augustus Saterdag waren by de Gravin van Omale op een kopje the om haar huys in stad te besien dat seer magnificq. van daar gongen na het slandhuys⁷⁵ daar 4 kamers zyn voor de vergaring van *Oostergo*, *Westergo*, en de *Wolden*, en *Steden*. daar by is een fraye tuyn waar in de parterre het wapen van Vriesland met zyn tenants⁷⁶. alles van palm, het tuynhuys waar ook met vier grote deuren, 8 stoele uyt ider kamer 2 met hun Wapens, wierden hier met schone vrugten geregaleert.

Den 1 September Sondag geboortendag van de Prins⁷⁷ wierd die hier aan huys geviert met een geschelschap van 16 menschen die soepeerde en tot 5 uren danste.

Den 2 September hadde hier het selfde geselschap voor de <droor> party dat bleef soeperen

Den 3 September Dingsdag gonge de Cingels rond wandele welke so <als> de Walle met schulpe zyn beleyt, gonge by Hakema portrait schilder <daar> veele sagen die wel gelekenen.

[21] Den 4 September Woensdag smorgens ten 5 uren reden met een rytuyg met 4 paarden uyt Leuwaarden. arriveerden ten 9 uren te Bolswaart daar premier is de H^{[ee]r} Alewa, hier namen het ontbyt van warme koekjes. besagen de kerk alwaar een fraye gesnede preekstoel⁷⁸ is. hier liepen alle menschen uyt hun huysen om ons te sien en na te lopen, te 11 uren kwamen te Worcom. hier is Premier de H^{[ee]r} Sloterdijk. dese stad is seer lang, het was daar preek daar nog in gongen, namen ons middagmaal in dees stad. ten 1 uur reden na Hinlopen daar ten 2 arriveerde. dronken the by de Secretaris. al de huysen zyn van een hoogte. wy door wandelde de stad waar in maar eene grote brede straat is, anders zyn die so naauw dat maar even <daar> door kan passere. alle huysen zyn meest swart geverft en de vengsters gesloten. dat maakt het heel droevig er uyt siet, als de Vrouwen in de rouw zyn bestaat het alleen hier in dat hun rok op het hooft nemen, te 5 uren kwamen te Molquern⁷⁹ dat een dorp is dat er armelyk uyt siet. de huysen zyn daar meer aan een gebouwt als voorheen sodat meest als straatjes werd, wy hadde gesegt Hinlopen was een gat maar Molquern een gat der gaten. te 6 uren arriveerde te Staverden. die stad heeft twe gragten. wy logeerde buyte de poort. aten met de Grietman Glinstra,

Den 5 September Donderdag bragt mevrouw van Schwartzenberg ons smorgens te 9 uren aan de beurtman op Enkhuysen. hadde de roef waar in ons middagmaal hield, zynde het dootstil. arriveerde ten half 2 uren

⁷⁴ Vidicommis. Fidei-commis, een juridische constructie om versnippering van de erfenis te voorkomen.

⁷⁵ slandhuys. Het huis van de regering van het land.

⁷⁶ tenants. Tenant: schildhouder.

⁷⁷ Willem IV (1711-1751). Erfstadhouder van Friesland, stadhouder van Groningen, Drenthe en Gelderland.

⁷⁸ De preekstoel in de Martinikerk, met houtsnijwerk uit 1660-1662.

⁷⁹ Molquern: Molkwerum.

te Enkhuysen daar het een seer dootse stad vonden, besagen het stadhuis daar 4 fraye kamers namen[lijk] in het klyn op zyn Amsterdam gebouwt⁸⁰, sagen een schoon Provenieurs huys, ten 4 uren reden met de postwagen de streek langs dat alle dorpen aan een zijn tot aan Hoorn alwaar te 6 uren arriveerde [22] deden een wandeling door de stad. hadden seer goed logement by Geesje Schouten in het Morriaanshooft en seer civil⁸¹

Den 6 September Vrydag deden smorgens een wandeling op de Walle die als een berseau zyn beplant en met schulpen. de andre kant is langs de Zee, gonge dus de stad in een uur rond. heeft 4 poorten. daar legt 2 compagnie van de Collonel Buys, besagen de kerk⁸² welker preekstoel vergult is. het gehele verwulft is beschildert met de passie Christus en vele Hylige, hier is het huys van gecommiteerde Raden en ook het Oostindisch huys. te 2 uren reden met een afgehuurd Phaeton door de Beemster en Schermer horn na Alkmaar daar ten half 5 arriveerde zynde het daar kermis die wy wel door wandelde. ook den Hout die seer fray is, besagen ook de kerk daar een schoon Orgel⁸³ is, de walle die so goed niet zyn als te Hoorn. namen ons Logement in het Posthuys daar seer wel waren.

Den 7 September zyn smorgens de klokke 9 uren op de postwagen gegaan die ons bragt te Haarlem aan de schuyt van 2 uren daar in de roef ons middagmaal hielden. arriveerden te 6 uren te Leyden, hebbende in gezondheid met volmaakt goed weer en veel plaisir in 10 weken onze reys volbragt.

[23]	gelogeert te Uytrecht by M ^r Vos op Vreburg het posthuys goed
Overijs[sel]	Deventer gelogeert in de halve Maan posthuys goed gesoepeert
Benthem	Northorn gelogeert in het posthuys niet gegeten duur koop
Munster	Cloppenburg naast het posthuys niet als geslapen duur Bremen gelogeert by M ^r Snyders in de koning van Pruyse goedkoop Boxtehoeden gelogeert in het posthuys redelyks koop de te rug reyse
Hanovers	Harborgh in het posthuys gelogeert heel goed redelykskoop Clooster Seven logeerde hier goedkoop en wel Bremen M ^r Snyders de koning van Pruysen
Deens	Oldenborgh gelogeert by M ^r Groverman, Witte Ros, wel goedkoop
Oostvries[land]	Leer logeerde by M ^r Olders in de Prins van Vrisland Posthuys wel goedkoop Greuninge logeerde in de Toelast heelwel goedkoop
Vrisland	Leuwaarden logeerde by M ^r Garegroot in 't vergulde hooft wel redelykskoop
Noordhollan[d]	Hoorn logeerde by Geesje Schoute in 't Moriaanshooft extra wel Alkmaar logeerde in het Guldevlies Posthuijs wel en civil

⁸⁰ Het neo-classicistische gebouw uit 1686-1688 was een ontwerp van Steven Vennekool, leerling van Jacob van Campen, de architect van het stadhuis van Amsterdam.

⁸¹ Civil. Civiel: burgerlijk.

⁸² Mogelijk de veertiende-eeuwse Grote Kerk die in 1838 werd afgebroken en in 1883 herbouwd.

⁸³ In de Grote of St.-Laurenserkerk waren twee orgels. Het Schnitgerorgel of Grote orgel uit 1645 en het Koororgel uit 1511.

Index

- Aleva. Premier 13
 Alkmaar 14
     den Hout 14
     Grote of St.-Laurenskerk 14
     het Guldevlies Posthuijs 14
     het Posthuys. Logement 14
 Almelo 3
     Posthuys. Logement 3
 Alster. Rivier 4, 5, 8
 Altena 8, 9
 Altenasche berg 7
 Altona (Altena) Ottensen (Ottense) 4, 5
     franse kerk 4
     gereformeerde kerk 4
     Joodse sinagoge 4
     Luterse kerk 4
     Meniste kerk 4
     Ottensen 9
 Am 7
 Amersfoort 3
 Amsterdam 3, 9, 14
     Stadhuis 14
 Anhalt-Dessau, Henriëtte Amalia prinses van 11
 Apollo (Apollus). God 5
 Arentswald (Arentswalt) 4, 9
 August Willem van Hohenzollern (Prins August) 7, 8
 Backer, Catharina de la Court- 2
 Baden-Durlach, Albertina Frederika van (Hertogin, Hartoginne, Hertoginne) 5, 7, 8
 ----, Frederik markgraaf van 11
 Barbut, heer 12
 Basse 9
 Bauritius, [heer of mevrouw] 12
 Beem, heer 8
 Beemster. Polder 14
 Beetgum (Betecom) 12
 Belcom 13
 Bentheim (Benthem) 3, 14
     het Rigters huys 3
 Bergommer Dam, de. Restaurant 12
 Bijleveld (Bilivelt), mevrouw 6
 Bildt, het (de Bilt) 12
 Blankenberg. Klooster 10
 Blankenese (Blanken Ese) zie Hamburg.
 Bleekhouse 10
 Boé, Alexander, mevrouw 7
 Bohemen 6
 Bolsward (Bolswaart) 13
     Martinikerk 13
 Boxtehude (Boxtehoeden) 4, 14
     post huys. Logement 4
 Bremen 3, 4, 9, 10, 14
     de koning van Pruyse. Logement 3, 10, 14
     lutersche kerk 3
     tuyghuys 3
 Brooks. Raadsheer 7
 Bruyé, heer 7
 Bulsteeg 10
 Burmania. Premier 10
 ----, heer 13
 Busoort. Kasteel 10
 Buys, Regiment Cavallery 10
 ----. Kolonel 14
 Buytse 9
 Cammengaburg. Kasteel 13
 Campen, Jacob van. Architect 14
 Christiaan VI. Koning van Dene-
     marken 7
 Christus 14
 Clooster Seve. Logement 4, 9, 14
 Cloppenburg 14
     posthuys. Logement 14
 Colderom, de buijten plaats van 5
 Colderom, heer 5
 Cope. Minister 5, 6, 7, 9
 Court, Adriana de la 2
 ----, Allard de la. lakenfabriek en –
     koopman 2
 ---- -Backer, Catharina de la 2
 Crans, de 4
 Cuffelaar, mevrouw 12
 Culemborg (Kuylenborg, Kuilenburg) 4
 Cupido. Mythologische figuur 5
 Delmenhorst (Delmerhorst) 10
 Den Dam 10
 Dender. Schilder 6
 Denemarken (Deenmarken, Deens) 2, 4, 7, 10, 14
 Destion. Minister 7
 ----, mevrouw (Vrouw) 7
 Deventer 3, 14
     de Halve Maan. Logement 3, 14
     post huijs. Logement 3
 Dockenhuden (Dockenhoese) zie Hamburg.
 Dokkum (Dockom) 10
 Doniat, Johan Gerlefs (Grote Pier). Krijgsheer 11
 Drenthe 11, 13
 Kamer Bosch 9
 Karel VII. Duits keizer 4
 Drostin, mevrouw de 9
 Duitsland (Duytsland) 3
 Eersumziel 12
 Elbe (Elve). Rivier 4, 6, 7, 8, 9
 Ems (Eems). Rivier 10
 Enkhuizen (Enkhuysen) 13, 14
     Provenieurs huys 14
     Stadhuys 14
 Eppendorf (Eppendorp, Ipendorf) 5, 7
 Est, het Veer van de 4
 Euver 9
 Eybe, mevrouw 8
 Eyken 9
 Flysman, heer 7
 Franeker 12
     Accademie 12
     bibliotheek 12
     kerk 12
     tuyn 12
 Frankfurt (Frankfoort) 7
 Frans I Stephan. Duits keizer 6
 Frederik I. Koning van Zweden 5, 7
 Frederik Willem I. Koning van Pruisen 5
 Frens, Baron. Postmeester 4
 Friesland (Vriesland, Vrisland) 10, 11, 13, 14
 Galenus, Claudius. Arts 3
 Garegroot. Logementhouder 14
 Gelderland 13
 George (St Gorge). Heilige 6
 Gerstendorf (Gerstendorp) 9
 Glinstra. Grietman 12, 13
 Govis, heer 6
 Grisenwaard. Eiland 8
 Groningen. Provincie 10, 11, 13
 Groningen (Greuninge). Stad 10, 14
     Accademie 10
     de Toelast. Logement 10, 14
     franse kerk 10
     Grote kerk 10
     Mart 10
     Princen hof 10
 Groot (Grotius), Hugo de. Schrijver, rechtsgeleerde 9
 Grootranders 10
 Grootterhorn. Buitenplaats 12
 Groverman. Logementhouder 10, 14
 Grovestyn, freule (frelle) 12
 Haaburg 9
     Drostin, mevrouw de 9
     posthuys 9
 Haarlem 14

- Hakema. Schilder 13
Hallum 12
Hamburg 2, 3, 4, 6, 7, 9
    Alster. Binnenwater 6
    Blankenese (Blanken Ese) 4, 9
    Boomhuijs. Herberg 6
    de beurs 6
    Dockenhuden (Dockenhoese) 9
    Harburg (Harborgh) 14
    Harborgh posthuys. Logement 14
    Hoerhuijs 7
    Joffer Steeg (Jonfer steeg) 4, 8
    Luytersche kerk 8
    Mart 6
    onse Minister 9
    Opera huys 5
    Valentyns camp 4
Hannover (Hanovers) 2, 14
Hansen, M.L. Editeur 2
Harburg (Harborgh) *zie* Hamburg.
Haren, Willem van. Grietman, dichter 12
Harlingen (Harlinge) 12
    Admiralityts huys 12
    Harlinge stadhuijs 12
    Amelandshuys 13
Haselünne (Haselune) 3
Hastel 9
Hendrik Casimir I. Stadhouder 11
Hendrik Casimir II. Stadhouder 11
Herbrugge 10
Hese 10
Hessen-Kassel, Maria Louise (Maaiken-Meu) landgravin van 11
Hessestyn, Graaf (2 Graven) 7
Heys 9
Hinlopen 13
Hippocrates (Hypocates). Arts 3
Hohenzollern, August Willem van 5
Holstein (Holstyn) 7
Hongarije 6
Hoorn 14
    Grote kerk 14
    het Morriaanshooft. Logement 14
    Oostindisch huys 14
Horlele 10
Horn 7
Hynson. Minister 6
Ipomp 10
Johan Willem Friso prins van Oranje (zyn Hoogheid, Stadhouder) 11, 12
Kerkwerden 8
Kloppenburg (Cloppenburg) 3
Kune 10
Leer 10, 14
    de Prins van Vriesland.
    Logement 10
    het Posthuys. Logement 10
    Prins van Vrisland Posthuys. Logement 14
Leeuwarden (Leuwaarden, Leuwaarde) 2, 11, 12, 13, 14
    Grote kerk 12
    het Hof 11
    het Vergulde hooft. Logement 11
    Mart 11
    't vergulde hooft. Logement 14
Leiden (Leyden, Lyden) 2, 3, 6, 14
    het Fontyntje. Restaurant 5
Leiderdorp (Lyderdorp) 8
Leuning 3
Lidt. Minister 6
Lieroord (Lieroot) 10
Lingen 3
    Gimnasium 3
Lintele 10
Lodering 10
Loders. Logementhouder 14
Loo 10
Loo, Het. Paleis 3
Louvin, mevrouw 7, 8
Lübeck (Lubeck) 7
Maria Louise landgravin van Hessen-Kassel (Maaiken-Meu) 12
Maria Theresia. Keizerin van Oostenrijk 6
Marienburg 12
Marrum 12
Marsen 12
    Gasthuys 12
Metjegershous 10
Middellandse Zee 7
Middelton (Midelton). Doctor 6, 7
Moerdijk 12
Molius. Gedeputeerde 7
Molkwerum (Molquern) 13
Moorburg 10
Münster (Munster) 3, 14
Mynders, heer 9
Nassau-Diez, Anna Charlotte Amalia Louise prinses van 11
----, Johan Willem Friso van 11
Nieuwe Schans (Nieuw Schans) 10
Nieuwkerk. Huis 12
Noordholland 14
Nordhorn (Northorn) 3, 14
    Posthuys. Logement 3, 14
Ober, barones 5
Oldenburg (Oldenborgh) 10, 14
    het Witte Ros. Logement 10, 14
Oldenburg, Hertog van Sleeswijk-Holstein. Georg Lodewijk van 5
Olders. Logementhouder 10
Omalen, Gravin van 13
Ooste van Wezel, heer 8
Oostenrijk 6
Oostergo 13
Oost-Friesland (Oostvriesland) 2, 10, 14
Ootmarsum (Outmarsum) 3
Oracle, L'. Comedie 5
Oranje Vriesland, Granadiers 10
Oranje, Johan Willem Friso prins van 12
Ossen 8
Ottensen (Ottense) *zie* Altona.
Otters 9
Ottersberg 4, 9
    Posthuys 9
Oud Clooster 9
Overijssel 14
Palm, Baron 5
Pelletje, heer 4
Pier, Grote. Johan Gerlefs Doniat. Krijgsheer 11
Piggel, heer 7
Platen. Generaal 5
Plets. Hofmaarschalk 7
Plettenberg, Graaf 6
Poesin. Minister 8
Prak, M. Auteur 2
Pruisen (Pruysen) 2, 5
Quiter. Landraad 9
Raak, heer 6
Raven, de. Herbergen 8
Remers 10
Rengers, mevrouw 12
Rijssen (Reysen) 3
    Reysder Veer 3
Ruygenberg. Eiland 8
Saksen (Saxen) 6
Schermerhorn (Schermer horn) 14
Schoenmaker, juffrouw 9
Schouten, Geesje.
    Logementhoudster 14
Schwartzenberg, mevrouw Van 12, 13
Selvert 10
Seva, mevrouw 12
Sikkema. Dominee 12
Sint Annaparochie (St. Anna). Grietenij 12
Sleeswijk-Holstein. Buitenplaats 5

Sleeswijk-Holstein, Adolf Frederik van	5	Staverden	13	Vliet. Meer	13
----, Georg Lodewijk van Oldenburg. Hertog van	5	Steenvelt	9	Voorthuizen (Voorthuijsen)	3
-----Eutin, Christiaan August hertog van	5	Stelling	6		12
-----Gottorp, Adolf Frederik van	6	Stiens (Steens)	12	Waarde	8
-----Gottorp, Adolf Frederik van. Koning van Zweden (zyn Koninklyke hoogheid)	5, 7	Stroobos	10	Wagtmester, Gravin	5
Sloterdyk. Premier	13	Tatenberg	8	Wansbek	7
Sneek	10	Toutenburg	12	Wedering, Baron	10
Snilders. Logementhouder	3	Utrecht (Uijtrecht, Uytrecht)	3, 14	Wenen	6
Snyders. Logementhouder	10, 14	het posthuys. Logement	14	Westergo	13
Spaen, Alexander Sweder baron van	2	Vreburg	3, 14	Wildeshausen	3
Spaen, Familiearchief Van	2	Valkeburg	10	de Swaan. Logement	3
Stal, Baron	7	Veer van de Est, het	4	Willem IV. Stadhouder	11, 13
		Veltman, Regiment infantry	10	Winschoten	10
		Vennekool, Steven. Architect	14	Witgins. Kasteelheer	10
		Venus. Godin	5	Wolden, De	13
		Vinkenstein, mevrouw Van.		Workum (Worcom)	13
		Hofmeesteres, gouvernante	5, 8	Woude	12
		Visbeek (Visbeck)	9	Zegelaarsbrug	9
				Zweden (Sweden)	5, 7